

b00252832

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

248204

ความเชื่อและพิธีกรรมละครชาตรีคณะศิษย์จันทร์ฉายพิเศษศิลป์
อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

ศิรดา พานิชอำนาจ

วิทยานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยศึกษา)
ปีการศึกษา 2553
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

BELIEFS AND RITUALS IN THE *LAKHON CHATRI* PERFORMANCES
OF THE SIT CHANCHAI WISETSIN TROUPE, WISSET CHAI CHAN
DISTRICT, ANG THONG PROVINCE

SIRADA PANICHAMNOY

A THESIS PRESENTED TO RAMKHAMHAENG UNIVERSITY
IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
(THAI STUDIES)

2010

COPYRIGHTED BY RAMKHAMHAENG UNIVERSITY

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ ความเชื่อและพิธีกรรมละครชาตรีคณะศิษย์จันทร์ฉายพิเศษศิลป์
อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

ชื่อผู้เขียน นางสาวศรดา พานิชอำนวย

สาขาวิชา ไทยศึกษา

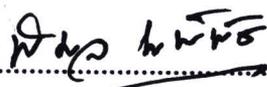
คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์วีโรจ นาคชาตรี ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์อัครุย์ ตะพัง

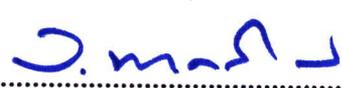
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อนุกุล โจนสุขสมบูรณ์

มหาวิทยาลัยรามคำแหงอนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาามหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมล พุทธิพิช)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(อาจารย์ชวลิต สุนทรานนท์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์วีโรจ นาคชาตรี)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์อัครุย์ ตะพัง)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อนุกุล โจนสุขสมบูรณ์)

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ ความเชื่อและพิธีกรรมละครชาตรีคณะศิษย์จันทร์ฉายวิเศษศิลป์
อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

ชื่อผู้เขียน นางสาวศิรดา พานิชอำนวย

ชื่อปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา ไทยศึกษา

ปีการศึกษา 2553

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์วิโรจ นาคชาตรี ประธานกรรมการ
2. รองศาสตราจารย์อัครคุลย์ ตะพัง
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อนุกุล โจรนสุขสมบูรณ์

248204

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะความเชื่อ รูปแบบพิธีกรรมของ
ละครชาตรีคณะศิษย์จันทร์ฉายวิเศษศิลป์ อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง โดยใช้วิธี
วิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์ผู้แสดงจากคณะศิษย์จันทร์-
ฉายวิเศษศิลป์

ผลการวิจัยพบว่าละครชาตรีคณะศิษย์จันทร์ฉายวิเศษศิลป์ จัดเป็นละครแก้บน
ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากตระกูลสืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน มีลักษณะเป็นวรรณกรรมและ
มหรสพพื้นบ้าน และมีลักษณะเด่น คือ เชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และการประกอบ
พิธีกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมีขั้นตอนการแสดงที่เกี่ยวข้องกับการใช้
คาถาอาคมเพื่อติดต่อกับเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์

การประกอบพิธีแก้บนมีพิธีกรรมที่ผนวกความเชื่อของพระพุทธศาสนา ศาสนา-
พราหมณ์ และความเชื่อในท้องถิ่นเข้าไว้ด้วยกันอย่างแยกไม่ออก โดยที่ความเชื่อและ
พิธีกรรมมีผลต่อการแสดง และมีผลต่อการขอแก้บนของผู้ที่มีความเชื่ออย่างเหนียวแน่น

แต่ความเชื่อและพิธีกรรมที่แสดงออกมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และการแสดงละครชาตรีแบบดั้งเดิมนั้นหาชมได้ยาก

ที่สำคัญคือ การแสดงละครชาตรี ของคณะศิษย์จันทร์ฉายวิเศษศิลป์ มีส่วนอย่างยิ่งในการปลูกฝังคุณธรรม ความเชื่อเรื่องกรรม ความกตัญญูกตเวที การทำบุญ การให้ทาน ซึ่งเป็นรากฐานของสังคม และเป็นการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่ดีของสังคมไทยให้คงอยู่ต่อไป

ABSTRACT

Thesis Title Beliefs and Rituals in the *Lakhon Chatri* Performances of the Sit Chanchai Wisetsin Troupe, Wiset Chai Chan District, Ang Thong Province

Student's Name Miss Sirada Panichamnoy

Degree Sought Master of Arts

Field of Study Thai Studies

Academic Year 2010

Advisory Committee

1. Assoc. Prof. Wiroj Nachatri Chairperson
2. Assoc. Prof. Adul Tapang
3. Asst. Prof. Dr. Anukoon Rotjanasuksomboon

248204

In this thesis, the researcher investigates the patterns of beliefs and rituals in the *Lakhon Chatri* performances of the Sit Chanchai Wisetsin Troupe, Wiset Chai Chan district, Ang Thong province.

In carrying out this qualitative research investigation, the researcher utilized the method of participatory observation in addition to conducting interviews with Troupe performers.

Findings are as follows:

The researcher found that the Troupe conducted its performances when the objects of wishes were granted. The performance techniques were

inherited from ancestors and have been continuously maintained up to the present day.

The characteristics of the performances fall under the rubrics of literature and folk entertainment. The outstanding characteristic of the performances involves belief in sacred beings and the rituals carried out in conjunction with these beliefs. The steps of performance are executed in tandem with the use of spells to contact divine or sacred beings.

‘ The ceremony is conducted to repay with a gift the granting of one’s wish accompanied by a vow promising to make recompense for wishes having been granted. This ritual combines Buddhist, Brahmanic, and local folk beliefs in a subtle fashion. Fervently executed are the performances and deeply held are the beliefs of the participants taking part in the action of repaying with a gift the granting of the object of one’s wishes. However, the beliefs and rituals have still changed through time and reflect different historical periods. Authentic *lakhon chatri* performances are nowadays quite rare.

More importantly, the performances of *lakhon chatri* by the Troupe under study help to instill morality, beliefs in karma, being grateful, the making of merit, and alms giving, all of which are at the base of society. These performances also enshrine the traditional cultural inheritance and preserve valuable aspects of Thai culture for future generations.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยความกรุณาจากคณะละครศิษย์จันทร์ฉาย-วิเศษศิลป์ คุณยายประจวบ ประดิษฐ์ศร คุณนุกูล ประดิษฐ์ศร คุณพิกุล เกษมสุขสฤณี และชาวคณะฯ ทุกท่าน ที่ให้ความรู้และสละเวลาในการให้สัมภาษณ์ทุกประการ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องที่ได้กรุณาให้ผู้วิจัยได้สอบถาม นับเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์วิโรจ นาคชาตรี รองศาสตราจารย์-อคุณุย์ ตะพัง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อนุกุล โจรนสุขสมบุรณ์ และอาจารย์ชวลิต สุนทรานนท์ ที่ได้ดูแลให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ อีกทั้งให้กำลังใจ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความห่วงใย เอาใจใส่ เสียสละเวลาในการสอบ และบ่มเพาะความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ตลอดจนมา กราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รจนา สุนทรานนท์ ที่ได้สละเวลาให้คำปรึกษาแนวการเขียนวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณะมนุษยศาสตร์ คณาจารย์สาขาวิชาไทยศึกษาที่เคารพทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และวิธีการดำเนินชีวิตให้เป็นคนดีของสังคมและนำความรู้ที่ได้มาเป็นต้นแบบในการสอนสั่งลูกศิษย์ กราบเคารพบูชาองค์พ่อขุนรามคำแหงมหาราชที่พวกเราเคารพศรัทธา ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้วิจัยขอกราบระลึกถึงพระคุณพ่อ แม่ พี่น้อง และเหล่าบรรดาเพื่อนพี่น้องชาวรามวงศลทุกท่านที่เป็นกำลังใจ ในการศึกษาจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบคุณคุณศวธา เสนามนตรี และครอบครัว ด้วยความซาบซึ้งน้ำใจ ขอขอบคุณครอบครัวและคุณเสน่ห์ รัตนสินชัย สามีที่ดี ซึ่งเป็นกำลังใจ คอยผลักดันช่วยเหลือตลอดมา ขอขอบคุณคุณสุชีรา อินทโชติ ที่บุกบันฟันฝ่าการเรียนมาด้วยกัน

ศิรดา พานิชอำนวย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(4)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(8)
สารบัญภาพประกอบ.....	(11)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
วิธีดำเนินงานวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	10
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	18
3 ภูมิหลังละครชาตรี.....	20
ความเป็นมาของละครชาตรี.....	20
ประวัติอำเภอวิเศษชัยชาญ.....	29
ประวัติจังหวัดอ่างทอง.....	31
4 ความเชื่อและพิธีกรรมของละครชาตรีคณะศิษย์จันทร์ฉายวิเศษศิลป์.....	38
ความเชื่อของละครชาตรีคณะศิษย์จันทร์ฉายวิเศษศิลป์.....	38
พิธีกรรมของละครชาตรีคณะศิษย์จันทร์ฉายวิเศษศิลป์.....	58
ลักษณะการแต่งกายของละครชาตรีคณะศิษย์จันทร์ฉายวิเศษศิลป์.....	82

บทที่	หน้า
เรื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครชาตรีคณะศิษย์จันทร์ฉาย- วิเศษศิลป์.....	85
เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงละครชาตรีคณะศิษย์จันทร์ฉายวิเศษศิลป์....	97
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	99
สรุปผลการวิจัย.....	100
อภิปรายผล.....	109
ข้อเสนอแนะ.....	111
ภาคผนวก	
ก แบบสัมภาษณ์.....	112
ข บุคคลและข้อมูลที่ใช้สัมภาษณ์.....	120
บรรณานุกรม.....	145
ประวัติผู้เขียน.....	148

สารบัญภาพประกอบ

ภาพ		หน้า
1	ผังโครงสร้างการถ่ายทอดละครชาตรีคณะศิษย์จันทร์ฉายวิเศษศิลป์.....	27
2	นางประจวบ ประดิษฐ์ศรี.....	28
3	ตราประจำจังหวัดอ่างทอง.....	35
4	ธงประจำจังหวัดอ่างทอง.....	36
5	แผนที่จังหวัดอ่างทอง.....	37
6	รูปแบบการปลูกโรงละครชาตรี.....	40
7	เครื่องสังเวทที่ใช้ถวายเจ้าพ่อปากบาง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง..	42
8	การร้องชาตรีโดยนักแสดงคณะศิษย์จันทร์ฉายวิเศษศิลป์.....	51
9	หิ้งบูชาครูคณะศิษย์จันทร์ฉายวิเศษศิลป์.....	53
10	เครื่องบูชาครูที่ใช้ถวาย.....	53
11	ศิระษะครูเทพ.....	54
12	ศิระษะพ่อแก่.....	54
13	แผนผังโรงละครชาตรีที่ใช้ในปัจจุบัน.....	60
14	การตั้งโรงละครคณะศิษย์จันทร์ฉายวิเศษศิลป์.....	61
15	การตั้งศิระษะครูหลังโรงแสดง.....	64
16	การบูชาครูหลังโรง.....	64
17	การรำถวายมือ.....	74
18	การแสดงเรื่องแก้วหน้าม้า ตอนถวายลูก.....	76
19	การถอนเครื่องสังเวท.....	77
20	การตัดแบ่งเครื่องสังเวท.....	77
21	กระถางเครื่องสังเวท.....	78
22	การจัดเครื่องสังเวทให้กับญาติ วิญญาณเร่วร้อน.....	78
23	การแต่งกายของละครชาตรีคณะศิษย์จันทร์ฉายวิเศษศิลป์.....	83

ภาพ	หน้า
24 วงปีพาทย์ชาติตรี.....	86
25 วงดนตรีพี่พาทย์เครื่องห้า.....	87
26 วงดนตรีคณะศิษย์จันทร์ฉายวิเศษศิลป์.....	87
27 กลองชาติตรี.....	88
28 โทนชาติตรี.....	89
29 ตะโพน.....	90
30 ระนาดเอก.....	91
31 ฆ้องวงใหญ่.....	93
32 ปี่นอก.....	94
33 ฉิ่ง.....	95
34 ฉาบ.....	96
35 กรับคู่.....	97